

Pisarapuuttuminen – Miten puuttua häirintään, kiusoitteeluun tai nimittelyyn?

2

- Pesarapuuttumisen vaiheet

Raisa Cacciatore

Luennessa käytetty dosentti, akatemiatutkija Tuija Huukin tutkimustietoa ja konsultaation tietoja 17.12.2019

Pisarapuuttuminen

- **Pienet lapset opettelevat kaveritaitoja: ihmissuhteita ja sosiaalisia taitoja.**
- **He usein matkivat kaikkea näkemäänsä.**
- **He myös keksivät tapoja puhua ja toimia.**
- **Usein ikävät tai alistavat tavat alkavat huomaamatta, pienistä hetkistä, pisaroista.**

Ystävyyttä vai jotain muuta?

- Ärsyttäminen usein kietoutuu yhteiseen leikkiin tai kaveruuteen.
- Toiminta voi näyttää yhteistuumin sovitulta.
- Toinen osapuoli voi hämmentyä, eikä tiedä miten reagoisi ja voi silloin nauraa mukana.

Pisarapuuttuminen

- Puututaan tilanteisiin jo ennen kuin ikävä käytös on tahallista tai kiusaamista.
- Tartutaan silloin, kun huomataan. Aina ei ehdi ja pysty. Aina ei tarvitse.
- Kun huomaat, että jollekin naureskellaan tai jotain kommentoidaan hiukan ikävällä tavalla.
- Pesarapuuttuminen tarkoittaa tilanteen pysäyttämistä ja sen pohtimista.

Pisarapuuttuminen

- **Kasvattaja tai opettaja voi näissä tilanteissa ”pysäyttää” tilanteen, kysymällä**
  - ”Huomasitteko, mitä tässä juuri tapahtui?”
  - ”Puhutaanpa tästä asiasta vähän.”
- **Sitten yhdessä puretaan tilanne osiin, ketään syylistämättä ja täysin rauhallisesti.**
- **Paheksumatta ja tuomitsematta.**

Pisarapuuttuminen

- **On tärkeää, että lapset lähtevät luottavaisin mielin mukaan pelkäämättä syyllisyyttä tai rankaisua.**
- **Näin pienet vallankäytön tilanteet sekä niiden aiheuttama paha mieli tulevat avoimesti näkyviin kaikille.**
- **Vähitellen lapset voivat itse ymmärtää sanojen ja tekojen vaikutukset, ottaa niistä vastuun ja tehdä toisenlaiset ratkaisut.**
- **Vähitellen lapset oppivat toimimaan uudella tavalla, kaikkien hyvinvointia rakentaen.**

”Huomasitteko, mitä tässä tapahtui?”

- Sanota tapahtunut heti tilanteessa tai havahduttuasi asiaan.
- Ei haittaa, vaikka ”ei olisi tapahtunut mitään”. On hyödyllistä pysähtyä välillä ja harjoitella tilanteiden sanoittamista.
- Esim. ”Sinä naurahdit kun hän tanssi. Te muutkin nauroitte. Ajattelit ehkä hauskuuttaa kavereita?”
- Sanoita teko empaattisesti, niin, että sen tekijä sanoo: *Just sitä mä tarkoitin!* Anna arvoa esim. lapsen halulle olla hauska!
- Ketään ei syyllistetä! Tekijä saa puhua vapaasti!

Lämmin, hidas empatia

- **Pisarapuuttumisessa ei ole kiire.**
- **Tavoitteena ei ole ratkaisu.**
- **Ota asenteeksesi lämmin empatia kaikkia lapsia kohtaan.**
- **Tavoittele heidän näkökulmaansa ja tarpeitaan.**
- **Lapset ovat sen asiantuntijoita.**

”Mitä oikein tapahtui?”

- Ihmetellään.
- Anna lasten puhua. Kuuntele, älä tiedä mitä joku ”tarkoitti”.
- Älä heti pane pahuuden tiliin.
- Lapsilla on jäljittelyä, osaamattomuutta, ajattelemattomuutta, halua olla itse suosittu, hyväksytty ja ehkä ihailtu!
- Kaikki saavat puhua tilanteesta oman näkökulmansa.

”Miltäköhän se tuntui?”

- Käydään osalliset ja katselijatkin läpi. Kaikkien tunteet.
- Puhellaan rauhassa kaikkien kannalta, mitä tunteita heräsi.
- Ketään ei syytetä!
- Ja kuitenkin: ”Onkohan se kivaa, jos jostain lapsesta tuntui tyhmältä tai pöllöltä?”
- ”Halutaanko me sitä?”

”Oliko se kaikista kivaa?”

- Kaikki saavat arvioida ja kommentoida.
- Lasten käsitys normeista, tavoista, on syntymässä.
- Lapset tietävät, että monissa tiloissa sallitaan huonoa käytöstä.
- Lapset saavat rauhassa kertoa kokemuksiaan, jos tuovat esiin.
- Tieto ja taito siihen, että täällä ei sitä katsota sormien läpi, tulee hitaasti.
- Aikuinen ohjaa pikkuhiljaa siihen suuntaan, että se ei ole oikein tai reilua.

”Muistetaanhan ensi kerralla, ettei me tehdä niin?”

- Sovitaan sama asia uudelleen ja uudelleen.
- Syylistämättä ketään tai sanomatta koskaan, että ”mehän oltiin sovittu ja ettekö te muista.”
- Sosiaaliset tilanteet ovat vaikeita hahmottaa!

Pisarapuuttumisen askeleet

1. Huomasitteko, mitä tässä tapahtui?
2. Miltäköhän se tuntui?
3. Oliko kaikista kivaa, oikein tai reilua?
4. Muistetaanhan, että me ei tehdä enää niin?

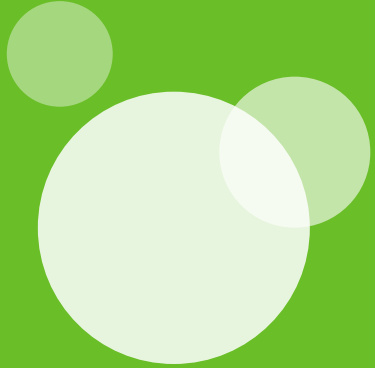
Oppimisprosessi

Näissä pysähtymisen hetkissä lapset oppivat

- Tunnistamaan toimintaa, joka jää yleensä pinnan alle
- Sanallistamaan toimintaa, josta ei yleensä puhuta
- Käsittelemään toimintaa, joka yleensä ohitetaan (esim. asettuminen toisen asemaan kun tilanteita puretaan)
- Yhdessä kehittämään vaihtoehtoisia tapoja toimia

⇒ kun tämä toistuu, lapset oppivat näitä neljää tuikitärkeää taitoa

Miten puuttua häirintään, kiusoitteluun tai nimittelyyn?

- Aikuinen häirikkönä
- Häirinnän ennaltaehkäisy

Raisa Cacciatore

Luennossa käytetty dosentti, akatemiaturkija Tuija Huukin tutkimustietoa ja konsultaation tietoja 17.12.2019

Aikuiset häirikköinä

- **Seksistiset kulttuurit ja toimintamallit**

- Heteronormatiivisuus
- Värikoodit, erottelu jonoihin jne.
- Rooliodotukset: ”poika- ja tyttökoodien” mukaiset puheet (machoilu, rempseys, rohkeus, hoivaavuus, hiljaisuus jne.)
- Lapsen kyseenalaistaminen: ”Miksi sinulla on punaiset sukkahousut?”

- **”Humoristiset”, ”leikkimieliset” heitot** ”Rakkaudesta se hevonenkin potkii”

- **Sanattomat piiloviestit, eleet, paheksuvat ilmeet**

- **Sukupuoliroolit:**

- Tytöt ja pojat erotetaan puheessa, kohtelussa, leikeissä, kosketuksen määrässä ym.
- ”Kiivetkää te pojat kun olette rohkeita”, ”Annetaan poikien riehua”, ”Korjataan tyttöjen kanssa tavarat”; Laitetaan kiltti tyttö levottoman pojan pariin.
- ”Pojat ovat poikia”
=> Ylläpidetään rajoittavia ja epätasa-arvoisia suhteita.

- **Lasten kaverisuhteiden romantisointi/erotisointi**

- Lasten välisiä kaverisuhteita kutsutaan kuherteluksi, seurusteluksi.
- Tulevia parisuhteita ja kumppaneita arvuutellaan.

Miten puuttua häirintään / Kaisa Oksanen

- **Varo pilaaamista lasten välisiä kaverisuhteita kutsumalla niitä kuherteluksi, seurusteluksi!**

Aikuiset häirikköinä

•Vessa ja hygienia

- Ei hyväksytä yksityisyyden tarvetta, pakko olla potalla tai pöntöllä ovi auki tai toisten kanssa samaan aikaan.
- Housuun pissatessa nolataan muiden edessä tai syytetään ankarasti, jos laskee housuun.
- Vaipalla tai potalla uhkailu isommalle lapselle, jos on pissannut housuun tai sotkee pöntöllä.
- Kiire vessassa, stressaava vessajono siirtymätilanteissa, kiiruhtaminen tai muu häirintä lapsen yrittäessä toimittaa asiaansa.
- Jätetään sellainen lapsi yksin vessaan, joka ei kehtaa huutaa aikuista avuksi.
- Pestään pöytäpuhdistuspyydällä jo isompaa lasta.

Tutkimuksen mukaan lapsia ahdistaa se, että tyttöjen ja poikien kaveruutta yritetään romantisoida. Monet koululaiset toivoivat, että tytöt ja pojat voisivat olla normaalisti kavereita keskenään, eikä heidän suhteitaan ulkoapäin seksualisoitaisi ja erotisoitaisi.

VALLAN VISAISET KAVERISUHTEET

(väki)valta alakouluikäisten lasten suhdekulttuureissa

- **Kaveruuden leimaaminen seurusteluksi sisältää voimakkaan piiloviestin.**
- **Sen mukaan tytön ja pojan välisessä kanssakäymisessä on aina oltava romanttista latausta.**
- **Lasten ystävyysuhteiden erotisointi**
  - lisää tyttöjen ja poikien välistä jännittyneisyyttä
  - estää sukupuolten välistä ystävyyttä
  - pitää yllä tyttöjen ja poikien välisiä rajoittavia ja epätasa-arvoisia suhteita!

dosentti, akatemiatutkija Tuija Huuki

https://tuijahuuki.com/data/documents/vallan_visaiset_kaverisuhteet.pdf

Ota puheeksi myös työyhteisössä

- **Leikkimieliset puheet**

- Huomioi miten ne ymmärretään, miltä lapsesta tuntuu, kysy sitä.
- Kyse usein perinteestä, hyväksy että näitä ”lipsahduksia” voi tulla, älä paheksu aikuisiakaan.
- Pohdi yleisellä tasolla, ”Tulin/tulit sanoneeksi noin, miltähän se tuntui?”

- **Huomaa pienetkin viestit ja eleet**

- Mieti miten lapsi ymmärtää viestin, ota puheeksi: ”Hei teitä nyt naurattaa tämä asia...”
- ”Menit hiljaiseksi kun sanottiin noin, se taisi tuntua kurjalta?”

Miten kohdella lapsia?

- **Usein häirintä tapahtuu lasten välisessä hierarkiassa alimmille.**
  - Hierarkiassa alhaalla oleville lapsille on erityisen tärkeää aikuisen turva ja herkkä puuttuminen.
  - Etsi keinoja voimaannuttaa näitä lapsia. Anna heille sopivia tehtäviä ja oikeuksia.
  - Järjestä heille tilaisuuksia loistaa ja osoittaa lapsiryhmässä valtaa ja vastuuta.
- **Älä leimaa, rankaise, paheksu vallankäyttäjää**
  - Älä nosta ketään lasta yksilönä esiin, jotta tilanne pysyy turvallisena. Puhu yleisellä tasolla.
  - Pysäytä, tee näkyviksi kielteiset tilanteet ja toimintatavat.
  - Ohjaa hierarkiassa korkealla olevaa lasta käyttämään valtaa muilla tavoin, ryhmää auttaen ja myönteisesti, reilulla ja tasa-arvoisella tavalla.

Miten ennaltaehkäistä?

- **Aikuisen vastuulla puuttua syrjiviin eleisiin ja häirintään aina kun huomaa**
- **Puutu ja korjaa käytänteitä ja rakenteita tasa-arvoisiksi.**
  - Jo pienissä hetkissä, ennen kuin joku pahoittaa mielensä.
=> vahvistaa poikien tunneilmaisua ja lisää kosketusta.
=> edistää tyttöjen ja poikien välistä yhteistoimintaa ja kaveruutta.
- **Turvallinen ympäristö kasvulle**
- **Annetaan tilaa olla erilainen**
- **Vanhemmat mukaan:**
  - Tieto miten ja miksi toimitaan näin ja millä keinoilla pyritään siihen.
  - Vanhempien pelkojen lievittämistä (esim. seksuaaliseen identiteettiin ei voi tutkimusten mukaan vaikuttaa).
  - Kannustetaan vanhempia juttelemaan päivittäin kaverisuhteista kotona.
- **Aikuinen esimerkkinä, huomio omaan käyttäytymiseen!**

Ennaltaehkäisy

- **Joskus ristiriitoja on kodin ja päiväkodin tai koulun sallivuuden välillä**
  - Lapselle on hyvä, että edes yhdessä paikassa näkee laajemmat sukupuoliroolit.
  - Lapselle on hyvä oppia, että sukupuoleen liittyvistä asioista saa puhua ja niitä kyseenalaistaa.
- **Miksi ehkäisy on tärkeää?**
  - Epäreilut vallankäytön tilanteet kuten paheksunta, vääräksi moittiminen, loukkaukset ja alistaminen saavat lapsen tuntemaan itsensä huonommaksi.
  - Loukkaavat lapsen itsetuntoa ja ajatusta siitä onko oikeanlainen ja kelpaava.
- **Lapset itse toteavat kysyttäessä, että heille tärkeimmät asiat ovat, että olisi kavereita ja ettei kiusattaisi. Nostetaan tämä sosioemotionaalisissa taidoissa ensimmäiseksi arvoksi, että jokainen lapsi voisi tuntea olevansa turvassa, ja tunnistaisi epäreilut ja alistavat vallankäytön hetket.**

Ennaltaehkäisy

- **Jokaisella lapsella on oikeus loukkaamattomuuteen ja koskemattomuuteen.**
- **Toteutetaan itsetuntoa tukevaa kehotunnekasvatusta.**
- **Laaditaan suunnitelmat ja toimenpideohjelmat**
  - Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen
  - Häirinnän ennaltaehkäisyyn ja siihen puuttumiseen
  - Yksinäisyyden / ulkopuolelle sulkemisten vähentämiseksi.

Rakenna turvallista ympäristöä

- Leikkisyys
- Sallivuus kaikenlaisilla lapsille ja aikuisille, yksilöiden hyväksyminen omana itsenään
- Vallan käytön pieniin pisaroihin puuttuminen
- Joukkoon kuulumisen vahvistaminen
- Kannustava ja hyviä toimintatapoja etsivä käytöksen rajaaminen. Ketään ei leimata tai tuomita
- Myönteisen toiminnan esiin nostaminen
- Lapsia kuunteleva ja osallistava toiminta, lasten aloitteiden arvostaminen
- Ennakkoluulojen tiedostaminen ja purkaminen. Jokainen on erilainen, jokainen on omanlainen, jokainen on hyvä

Turvaton ympäristö on sellainen, jossa aikuiset eivät puutu eivätkä tunnista vahingollista vallan käyttöä, tai jopa ovat osa sitä.

Rakennetaan lapsia kuuleva tilanne

- Lapset ovat oman kulttuurinsa ja elämänsä asiantuntijat. Me aikuiset olemme eri sukupolvea ja ulkopuolella lapsiryhmän jännitteistä. Älä puhu itse koko ajan.
- Kulje rinnalla, kuuntele ja puuhaa rinnalla, ole kuitenkin vastuullinen aikuinen joka tuo tarvittaessa turvaa.
- Anna tilaa lasten puheelle, mitä lasten keskuudessa on meneillään.
- Lapset eivät ole tahdoton, vaikutuksille täysin avoin ja altis joukko vaan siellä on paljon kriittisiä ääniä kun niille antaa tilaa.
- Tilan järjestäminen, jossa on turvallista, leikillistä ja aikuinen rinnalla kulkijana.
- Lapset tarvitsevat ilmiöille sanoja. Ensin hämmentyvät, tirskevät, sitten osa innostuu puhumaan.

Miten puuttua?

- Puututaan ”pisaroihin”, pienimpiinkin merkkeihin häirinnästä joka kerta (esim. katse tai naurahdus).
- Pysäytetään tilanne, käydään se läpi, läpivalaistetaan ja avataan.
- Taiteelliset menetelmät hyviä pienten lasten kanssa
  - Draama, askartelu, tanssi, nukketeatteri...

KIITOS!